

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Визначено та обґрунтовано взаємозв'язок понять «розвиток – економічна безпека»: економічна безпека є здатністю витримувати відхилення внутрішніх та зовнішніх факторів у певному діапазоні їх зміни; розвиток є необхідною умовою досягнення економічної безпеки, і як результат доведення окреслених положень, стійкості та ефективності.

Ключові слова: економічна безпека, розвиток, підприємство.

Abstract

The interrelation of the concepts "development - economic security" is defined and substantiated: economic security is the ability to withstand deviations of internal and external factors in a certain range of their change; development is a necessary condition for achieving economic security, and as a result of proving the outlined provisions, sustainability and efficiency.

Keywords: economic security, development, enterprise.

З метою виявлення взаємозв'язків між економічною безпекою та розвитком необхідно провести термінологічний аналіз, який дозволяє розкрити сутність зазначених понять. Водночас окреслений зв'язок є поясненням щодо доцільності дослідження функціонування підприємства в синтезі динамічного та статичного підходів.

Динамічний підхід передбачає дослідження системи у процесі зміни її елементів та їх співвідношень. Розвиток економічної системи у загальному розумінні тлумачиться як процес її переходу від одного стану до іншого, що супроводжується зміною її якісних і кількісних характеристик. На відміну від поняття «функціонування» він характеризує поступове накопичення якісних змін в організації об'єкта, закономірну спрямованість кількісних та якісних перетворень у часі і просторі. Інша позиція відображена у діалектиці, де поняття розвиток тлумачиться як процес, в результаті якого відбувається зміна в якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [1]. Прибічником такого підходу є також В. Воложанін, який стверджує, що розвиток є не будь-якою, але лише якісною зміною в структурі об'єкту. Розвиток того або іншого об'єкту є функцією не об'єктивного ходу часу як такого, а життєдіяльності самого об'єкту. На відміну від руху, зміни, які можуть викликатися дією і зовнішніх по відношенню до рушійного об'єкту сил, розвиток є саморухом об'єкту – іманентним процесом, джерело якого закладене в об'єкті, що розвивається [2]. Проте концепція «теорії полюсів економічного росту», сформульована Ф. Перру, характеризує економічний розвиток як процес, нерівномірний у часі та просторі, що передусім обумовлено сутністю та просторовими особливостями специфічних господарських умов [3]. Б. Кучин [4] розглядає розвиток як сукупну зміну у взаємозв'язку кількісних, якісних та структурних категорій у системі. В його розумінні кількісні зміни – це збільшення або зменшення складових частин або зменшення їх числових значень, що на певних етапах розвитку призводять до якісного стрибка (зумовлені, передусім, характером протиріч між існуючою системою та зовнішнім середовищем); структурні зміни – це зміни співвідношень складових частин, які зовсім не обов'язково мають супроводжуватися збільшенням або зменшенням їх кількості (є результатом внутрішніх протиріч). Згідно позиції Б. Кучина, і кількісні, і структурні зміни можуть стати причиною якісних зрушень у системі, стимулювати виникнення загроз для безпеки її розвитку. Відповідно до діалектики рушійними силами будь-якої економічної системи є протиріччя. Змін не може бути лише там, де немає протиріч. Виходячи з цього, зовнішні та внутрішні протиріччя є невід'ємною складовою діяльності економічних систем та чинником загрози їхній безпеці. Хоча зміни в певних межах гарантують забезпечення безпеки підприємств.

Поділяючи позицію Б. Кучина, вважаємо, що розвиток – це процес переходу від одного стану до іншого, що супроводжується кількісними, якісними та структурними змінами. Проте, на відміну від зазначеного

трагування, вважаємо, що розвиток – це процес переходу від одного стану до іншого, що супроводжується кількісними, якісними та структурними змінами у нерозривному взаємозв'язку або відособлено: за рахунок кількісних, або якісних, або структурних змін. Водночас розвиток є необхідною умовою досягнення економічної безпеки, адже якщо економіка або окреме підприємство не розвиваються, то суттєво скорочуються й можливості їхнього виживання, а також опір та спроможність пристосування до внутрішніх і зовнішніх загроз. Відтак, зазначаємо, що без розвитку підприємства його економічну безпеку не можливо забезпечити.

Статичний підхід передбачає дослідження підприємства у певному застиглому стані його функціонування. Найважливішими характеристиками підприємства в статичній категорії є економічна безпека, стійкість, стабільність та ефективність. Водночас дані категорії не слід протиставляти, оскільки кожна з них по-своєму характеризує стан підприємства. Так, стійкість економічної системи підприємства характеризує міцність і надійність її складових, усіх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, спроможність витримувати внутрішні й зовнішні «навантаження» [5]. Поряд із цим О. Ареф'єва та Д. Городинська зазначають, що економічна стійкість підприємства – це комплекс властивостей організаційної, інноваційної, логічної, виробничої, фінансово-кредитної діяльності з урахуванням їхньої взаємодії і взаємовпливу, а також кількість продукції, яка випускається, та її новаторські властивості, науково-технічна розвиненість матеріальної бази, стабільність усього спектра ресурсного забезпечення, розвиненість кадрового і інтелектуального потенціалів, наявність інноваційного менеджменту [6]. Іншими словами, це захищеність усіх сторін діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність до швидкого усунення різноманітних загроз, пристосованість до зовнішніх умов, яка не має відображати негативного впливу на діяльність підприємства [7; 8]. Здійснюючи дослідження в цьому ж напрямку, В. Пастухова зазначає, що економічна система є стійкою, якщо вплив факторів обумовлює такі відхилення її від стану рівноваги, що дозволяють цій системі повертатися до вихідного рівноважного стану [9].

Отже, для забезпечення стійкості підприємство повинно своєчасно враховувати вплив дестабілізуючих факторів, адекватно реагувати на них та забезпечувати певну рівновагу сприятливих і несприятливих факторів. В контексті даного розгляду, доцільно відзначити, що, враховуючи різні позиції відносно тотожності понять стійкості та стабільності, вважаємо, що ці категорії у науковому аспекті є ідентичними.

Висновки

На підставі проведеного дослідження обґрунтовано такі положення: розвиток є необхідною умовою досягнення економічної безпеки, стійкості та ефективності; економічна безпека є здатністю витримувати відхилення внутрішніх та зовнішніх факторів у певному діапазоні їх зміни; стійкість – здатністю підприємства сприймати вплив як зовнішніх, так і внутрішніх дестабілізуючих факторів і повертатися до рівноважного стану (при цьому забезпечення безпеки є абсолютною основою забезпечення стійкості підприємства).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Івченко А. О., Осипов І.В. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2005. 319 с.
2. Воложанин В. В., Воложанина О.А. Сущность и содержание категории развития. *Економические науки*. 2007. №7(32). С. 167–173.
3. Шнипко О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект : монографія. Київ, 2006. 288 с.
4. Кучин Б. Л., Якушева Е.В. Управление развитием экономических систем: технический прогресс, устойчивость : монография. Москва, 1990. 150 с.
5. Горячова К. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. №8. С. 65–67.
6. Ареф'єва О. В., Городинська Д.М. Оцінка рівня економічної стійкості підприємств сфери послуг. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. №6(60). С. 106–111.
7. Колодяжна І.В., Букріна К.А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Випуск 23, частина 1. С. 135-140.
8. Скриньковський Р.М. Економічна безпека підприємства: сутність, класифікація та система діагностики. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2019. Випуск 3. С. 414-418.
9. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність : монографія. Київ: КНТЕУ, 2002. 302 с.

Карачина Наталія Петрівна – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: karachyna.n@gmail.com

Мащенко Василь Сергійович – студент групи МЗД-186, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, М. Вінниця.

Karachyna Nayaliya P. –Doctor of economics, Professor on Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: karachyna.n@gmail.com

Mashchenko Vasil S. – Faculty of Management and Information Security Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.